

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Кондратюк Лесі Володимирівни
«Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії (081 –
Право)

Актуальність проведеного дослідження. Дисертаційна робота Кондратюк Л. В. присвячена актуальній темі – розроблення основ комплексної криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин. Зважаючи на цінність землі, вона дедалі частіше стає об'єктом злочинних зазіхань. Злочинці, користуючись своїм службовим становищем, знаходять все нові прогалини в законодавстві України і здійснюють незаконні операції з землею. Злочинці мають високий рівень підготовки, володіють відповідними навиками, які надають їм можливість ефективно приховувати злочинні схеми. Динаміка виявлення злочинів у сфері земельних відносин, а також результати їх досудового розслідування, свідчить, що відповідні оперативні підрозділи, слідчі та прокурори зіштовхуються зі значною кількістю проблем як під час безпосередньої кваліфікації, так і під час досудового розслідування зазначених злочинів. Значною мірою це зумовлено динамічними змінами законодавства, яке регулює відповідну систему земельних відносин, що, як наслідок, модифікує технології злочинної діяльності у цій сфері, та потребою застосування комплексної системи спеціальних знань під час розслідування, а також значними організаційно-тактичними особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) дій та тактичних операцій. Такий стан справ зумовлює необхідність розроблення основ комплексної криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері земельних правовідносин. Тому, виявлення і дослідження основних правових і організаційних проблем розслідування злочинів у сфері земельних правовідносин дозволить ефективніше протидіяти злочинцям.

Наукове дослідження цієї проблеми нині має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки виступаючи унікальним стратегічним ресурсом держави, земля в умовах недосконалого правового регулювання обігу земельних ділянок, відсутності належного контролю за операціями із землею та низкою інших чинників, все частіше стає об'єктом злочинних посягань, а її незаконний перерозподіл та привласнення контролюються корумпованим апаратом посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Викладене безумовно свідчить що дисертаційне дослідження Кондратюк Лесі Володимирівни «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», у розряд вкрай актуальних досліджень. Висновки й узагальнення Кондратюк Л. В. щодо новизни та практичного значення

дисертації мають актуальне значення для науки кримінального процесу та криміналістики. Актуальність обраної теми обумовлена також і тим, що опублікованих наукових праць, у яких комплексно досліджувалися б питання методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин, відсутні, існують лише окремі розробки, які в різних аспектах висвітлюють зазначені питання. Очевидно також, твердження авторки, що сьогодні існує потреба наукової розробки основ методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин, урахуванням сучасних правових та соціально-економічних реалій, а також факту повномасштабної збройної агресії проти України. Крім того, у методикі розслідування злочинів у сфері земельних відносин залишилася низка концептуально та практично не вирішених питань, що в сукупності вказує на актуальність тематики дисертаційного дослідження.

Аналіз представлених Кондратюк Л. В. матеріалів дисертації за темою: «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з її публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведений детальний науковий аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист. Оцінюючи дисертацію загалом можна констатувати, що дисертація Кондратюк Л. В. підготовлена на високому науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення не лише для теорії криміналістики та кримінального процесу, а й вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Аналізуючи дисертаційну роботу здобувача, можна встановити, що об'єкт та предмет дослідження відповідають темі, визначеній автором, і свідчать про адекватність обраних методологічних підходів для вирішення поставлених завдань. Структура та послідовність викладу матеріалу відповідають темі дослідження і дозволяють повноцінно розкрити її зміст. Автор дисертації чітко та системно сформулював завдання дослідження, які логічно впливають з визначеної мети. Також варто відзначити методи дослідження, використані автором, їх обґрунтованість та вправне застосування, що належним чином відображається в структурі роботи.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження Кондратюк Л. В. виконано відповідно до положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України 12 січня 2015 року №5; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою загальних

зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 року; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років (п. 5.16 Додатка 5; п. 7.32 Додатка 7), затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 16 березня 2015 року № 275; теми НДР ОДУВС «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773), а також загальної наукової теми, що виконується кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019). Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ 8 листопада 2017 року (протокол № 2).

Не викликають заперечень **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**. Вони забезпечуються: застосуванням загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи; науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі криміналістики, кримінального процесу, кримінального права тощо; емпіричну базу дослідження становлять офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру судових рішень, рішення ЄСПЛ, результати анкетування 135 працівників оперативних підрозділів та слідчих Національної поліції України в Одеській, Миколаївській, Вінницькій, Рівненській та Волинській областях, вивчення 84 кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері земельних відносин.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація Кондратюк Л. В. за темою: «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин» є однією з перших в українській криміналістичній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційних наукових праць, в якій отримано нові результати у вигляді комплексу наукових висновків щодо дослідження основ комплексної методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин, автором Кондратюк Л. В. розроблено систему наукових положень і обґрунтовано наукові результати, які є новими для криміналістичної науки або які наділені істотними ознаками новизни.

Важливого значення набуває те, що автор звертає увагу на систему злочинів у сфері земельних відносин які утворюють: по-перше, злочини економічної спрямованості у сфері земельних відносин; по-друге, злочини екологічної спрямованості у сфері земельних відносин та визначено їх перелік з урахуванням норм чинного кримінального законодавства, а також розроблено криміналістичну класифікацію злочинів у сфері земельних відносин за такими класифікаційними критеріями: а) предмет злочинного посягання; б) спосіб

готування, вчинення та приховування злочину; в) особа злочинця; г) особливості формування слідової картини такої злочинної діяльності; Позитивно сприймається розробка комплексної криміналістичної характеристики злочинів у сфері земельних відносин із детальним аналізом та встановленням взаємозв'язків між її елементами.

Заслуговують на увагу доводи автора стосовно того, що система обставин, які підлягають з'ясуванню під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин, включає: обставини, які характеризують механізм чи технологію злочинної діяльності у сфері земельних відносин; обставини, які відображають форму вини та безпосередньої участі особи у реалізації механізму злочинної діяльності; обставини, які характеризують особу злочинця із акцентуванням уваги на встановленні фахових компетенцій та посадових повноважень;

На схвалення заслуговує й факт того, що Кондратюк Л. В. доводить, що основні форми та напрями взаємодії під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин відбуваються з: по-перше, оперативними підрозділами; по-друге, органами, що здійснюють державний контроль (нагляд) за використанням та охороною земель із урахуванням їх компетенції та функціональної спрямованості щодо реалізації відповідних повноважень у сфері земельних відносин; по-третє, суб'єктами, які володіють спеціальними знаннями, із виокремленням форм та напрямів такої взаємодії у межах кримінальних проваджень розпочатих за різними категоріями злочинів у сфері земельних відносин.

Цінною для розвитку криміналістичної науки є представлене дисертантом вдосконалення теоретичних положень щодо виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування для злочинів у сфері земельних відносин, зокрема: по-перше, кримінальне провадження розпочато за результатами роботи оперативних підрозділів; по-друге, кримінальне провадження розпочато внаслідок факту виявлення злочину у сфері земельних відносин під час розслідування іншого кримінального провадження; по-третє, кримінальне провадження розпочато за результатами проведення документальних перевірок контролюючими органами із виокремленням відповідної системи типових завдань та алгоритмів їх вирішення для вказаних слідчих ситуацій.

Дисертантом вдало вдосконалено теоретичні положення, що стосуються удосконалення рекомендацій щодо особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин.

Важливого значення для криміналістичної науки набувають визначені автором положення щодо напрямів та форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин у частині: по-перше, виокремлення типового переліку спеціалістів, які залучаються до розслідування

злочинів у сфері земельних відносин; по-друге, характеристики завдань: земельно-технічної експертизи; оціночно-земельної експертизи; судової експертизи із питань землеустрою; судової ґрунтознавчої експертизи; судово-екологічної експертизи тощо; по-третє, характеристики завдань: судово-почеркознавчої експертизи; техніко-криміналістичного дослідження документів; судової експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів; експертизи спеціальних хімічних речовин.

У висновках за результатами дисертаційного дослідження на основі комплексного аналізу розслідування злочинів у сфері земельних відносин розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення виявлення та кримінального вказаних злочинів.

Усі представлені автором положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків впроваджена у наукову-дослідницьку діяльність, навчальний процес і правозастосовну сферу, що підтверджується актами впровадження. Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження Кондратюк Л. В., без всякого сумніву, вирізняється новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертантом високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура і зміст дисертаційного дослідження Кондратюк Л. В. за темою: «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин» є логічно побудованими, зумовленими поставленою метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідають логіці наукового пошуку.

Дисертація Кондратюк Л. В. композиційно складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (190 найменувань) та додатків.

У розділі 1 «Криміналістичний аналіз злочинів у сфері земельних відносин» автором проаналізовано стан наукового забезпечення розслідування злочинів у сфері земельних відносин; визначено криміналістичну класифікацію злочинів у сфері земельних відносин; охарактеризовано криміналістичну характеристику злочинів у сфері земельних відносин.

У розділі 2 «Організація розслідування злочинів у сфері земельних відносин» визначено обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин; визначено особливості типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування злочинів у сфері земельних відносин; розкрито форми та напрями взаємодії під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин.

У розділі 3 «Тактичні особливості розслідування злочинів у сфері земельних відносин» охарактеризовано тактичні особливості проведення

окремих слідчих (розшукових) дій; розглянуто Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у 7 публікаціях, з яких 5 – наукові статті, опубліковані у виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України як фахові з юридичних дисциплін, та 2 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної Кондратюк Л. В., відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора у криміналістичній науці та добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації. Висновки і пропозиції автора ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертанта науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм. Дисертація є самостійним дослідженням монографічного характеру і становить значний науковий та практичний інтерес.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Кондратюк Л. В. у цілому та її окремих положень зокрема не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

1. Розкриваючи зміст криміналістичної характеристики злочинів у сфері земельних відносин (час, місце, знаряддя і засоби вчинення злочину, наслідки злочинних дій, особливості особистості потерпілого) бажано більш детально розкрити кореляційні зв'язки між цими елементами.

2. На наш погляд, при дослідженні обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин (розділ 2.1) здобувачці доцільно було б в розрізі цього питання опрацювати національну судову практику та практику Європейського Суду з прав людини, що значно б збагатило роботу.

3. Крім того, на стор. 163 авторка, при розробці і вдосконаленні проблеми застосування типових тактичних операцій для ефективного вирішення тактичних завдань під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин, до складових елементів тактичної операції відносить: слідчі (розшукові) дії; негласні слідчі (розшукові) дії; оперативно-розшукові заходи; заходи забезпечення кримінального провадження; запобіжні заходи, затримання підозрюваного; організаційно-технічні заходи. Зазначене твердження потребує

додаткової аргументації щодо використання оперативно-розшукових заходів. Адже досудове розслідування кримінальних правопорушень включає проведення С(Р)Д, НС(Р)Д, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, які передбачені кримінальним процесуальним законодавством.

4. У дисертаційному дослідженні, у підрозділі 2.3 «Форми та напрями взаємодії під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин» авторкою зазначено, що важливим напрямом забезпечення ефективності досудового розслідування злочинів у сфері земельних відносин є організація належної взаємодії слідчого як з оперативними підрозділами, так і органами, що здійснюють державний контроль (нагляд) за використанням та охороною земель. Зокрема проаналізовано непроцесуальні форми взаємодії слідчого з інспекторами – співробітниками відповідних управлінь Держгеокадастру та Держгеоінспекції. Проте поза увагою авторки залишились особливості взаємодії з виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, які з 26.05.2022 року реалізують функцію державного контролю за використанням та охороною земель через державних інспекторів з державного контролю за використанням та охороною земель відповідних рад, повноваження яких визначені в Законі України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 р. № 963-IV. В дисертації це питання не знайшло висвітлення. У всякому разі тут потрібне пояснення позиції дисертанта щодо особливостей означеної взаємодії.

5. У дисертаційному дослідженні у підрозділі 3.2. «Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин» авторкою встановлено, що основними видами експертних досліджень під час розслідування злочинів у сфері земельних відносин є земельно-технічна, оціночно-земельна, експертиза з питань землеустрою та екологічна експертизи. Однак дослідження було більш ґрунтовним, якби авторка дослідила проблеми використання комплексних експертиз, які, на нашу думку, значно скорочують встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Кондратюк Л. В., яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання та сприяють здійсненню комплексного вивчення теоретико-правових та праксеологічних проблем методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин, розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення основ методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Ґрунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Кондратюк

Лесі Володимирівни на тему: «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним монографічним дослідженням, яке виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються до подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для криміналістичної науки, але й для правозастосовної практики. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, рецензентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації.

Викладені у дисертаційному дослідженні Кондратюк Л.В. рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення теоретичних положень основ методики розслідування злочинів у сфері земельних відносин є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені дискусійності.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для науки криміналістикм. Основні положення дисертаційного дослідження з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації. Їх кількість і якість відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

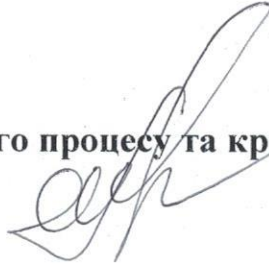
Таким чином, дисертація представлена Кондратюк Л.В. є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отриманні нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, тому ця робота має істотне значення для розвитку вітчизняної науки та правозастосування.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Кондратюк Лесі Володимирівни на тему: «Методика розслідування злочинів у сфері земельних відносин» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Кондратюк Леся Володимирівна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

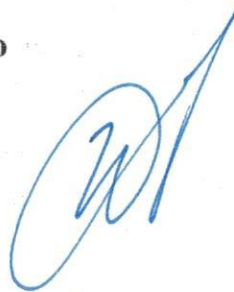
РЕЦЕНЗЕНТ:

Доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
к.ю.н., доцент

Ганна МУДРЕЦЬКА

Підпис засвідчую
Начальник ВКЗ Одеського державного
університету внутрішніх справ
підполковник поліції

Едуард ДАНЄЛЯН